

Een recessie kan ook goed zijn voor de begroting

*H.A.A. Verbon**

Nu er wellicht een recessie op komst is, in ieder geval in de VS, maar misschien daardoor ook in Europa, is de vraag actueel of additioneel beleid nodig is. Het huidige trendmatige begrotingsbeleid richt zich op de structurele stabilisering van de financieringstekortquote. Hierbij moeten de overheidsuitgaven op of onder het bij het regeerakkoord afgesproken niveau blijven, ongeacht welke nieuwe ontwikkelingen zich voordoen, terwijl incidentele mee- en tegenvallers in de belastinginkomsten geheel ten gunste of ten laste van het financieringstekort gebracht moeten worden. Dit laatste element van het beleid zorgt voor een automatisch anticyclisch beleid.

Van de uitgavennorm zou een procyclisch effect kunnen uitgaan voor zover uitgaven de vastgestelde plafonds vooral overschrijden in tijden van conjuncturele neergang. Het ligt voor de hand dat dit zich bij de uitgaven aan sociale zekerheid zal voordoen. Tijdens een recessie wordt er nu eenmaal een groter beroep op deze regelingen gedaan. De tijden van de jaren tachtig kunnen dan weer terugkeren met ingrepen in uitkeringen om de overschrijding van budgetten te niet te doen, want het is uiteraard moeilijk op korte termijn het aantal uitkeringen te beperken. Maar ook de ambtenarensalarissen zullen er aan moeten geloven om binnen de uitgavenkaders te blijven. Bovendien zijn in Nederland uitkeringen en ambtenarensalarissen altijd op de een of andere manier aan elkaar gekoppeld. Dus, als de uitkeringen dalen, dan ook de salarissen van de ambtenaren.

Er zijn echter ook lichtpuntjes. Onder een recessie wordt de arbeidsmarkt ruim en wordt het weer eenvoudiger personeel in de zorg en het onderwijs te werven. De salarisstijging die nodig wordt bevonden om de kwaliteit van het onderwijzend personeel te verhogen, kan dan minder zijn dan eerst werd verwacht. Opeens stroomt er weer vanzelf kwaliteit het onderwijs in, rechtstreeks van de beursbedrijven en de banken die hun verliezen moeten zien te beperken door personeel te ontslaan.

Er is nog meer goed nieuws. In een recessie zal de overspanning op de woningmarkt vanzelf afnemen. Huizenbezitters worden werkloos, of verdienen minder dan ze gedacht hadden. Sommigen van hen zullen hun huis willen verkopen. In dat geval moeten huizenprijzen wel dalen. We hopen natuurlijk wel dat dit niet zal leiden tot het instorten van de huizenmarkt en een Nederlandse kredietcrisis, die de recessie verdiept. Het goede nieuws is echter dat als de druk van de woningmarkt wordt weggenomen, jongeren goedkoper een huis kunnen kopen. Dat geeft dan weer een verlichting van de huurmarkt en, misschien, per saldo een beperking van het beroep op huursubsidie. Dit kabinet heeft bij zijn aantreden belastingverhogingen aangekondigd. Dat is mede omdat het begrotingsbeleid steeds meer in het teken komt te staan van de komende vergrijzing. Hogere belastingen nu zorgen ervoor dat de belastingen in de toekomst niet naar draconische hoogten hoeven te stijgen. De belastingen zouden minder omhoog hoeven als de regering minder ambitieus was in zijn uitgavenplannen, maar deze regering is wel ambitieus. Maar, als gezegd, sommige van die ambities kunnen door de recessie wel eens minder geld kosten dan verwacht.

Een andere meevaller is dat het voor minister van Financiën Bos eenvoudiger zal zijn de hand op de knip te houden in tijden van recessie. Het tegenovergestelde konden we zien

aan zijn voorganger minister Zalm, die eind jaren negentig tijdens het kabinet Kok II overstelt werd met meevallende belastinginkomsten. Uit alle hoeken en gaten doken toen groepen op met de eis om de forse belastingmeevallers in te zetten voor extra uitgaven voor hun eigen gerief. Zalm was er slecht tegen bestand. Uitgavenkaders werden opgerek, met name in de zorg, en meevallers werden, in strijd met het trendmatige begrotingsbeleid, omgezet in lastenverlichting. In een recessie is het eenvoudiger om nee te verkopen, eenvoudigweg omdat het geld er niet is. Bovendien, en dat blijkt nu ook weer, zijn de recepten van de diverse belangengroepen in een recessie tegengesteld. Zo willen de VVD en de werkgevers belastingverlaging om een impuls aan de consumptie te geven, terwijl De Nederlandsche Bank een bezuinigingsoperatie wil om de overheidsfinanciën beter bestand te maken tegen de recessie.

Als er tegengestelde eisen zijn, is het makkelijker om te zeggen dat je van plan bent niets te doen. Dat is wat Bos ook heeft aangekondigd: wel de uitgavenkaders handhaven, maar niet morrelen aan eerder afgesproken belastingtarieven. Dat is ook het beste beleidsvoornemen dat de regering kan hebben omdat het in overeenstemming is met het trendmatige begrotingsbeleid dat de Nederlandse kabinetten met wat vallen en opstaan nu al sinds 1994 voeren.

Harrie Verbon

* Hoogleraar Openbare Financiën, Universiteit van Tilburg.